



БОБУХ Ірина Миколаївна — доктор економічних наук, провідний науковий співробітник відділу економічного зростання та структурних змін в економіці ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»



ЩЕГЕЛЬ Світлана Миколаївна — кандидат економічних наук, старший науковий співробітник відділу економічного зростання та структурних змін в економіці ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ УКРАЇНИ: ІНКЛЮЗИВНІСТЬ ЯК КЛЮЧОВИЙ ПРІОРИТЕТ

У статті викладено основні результати першого року виконання дослідження за темою «Інклюзивність як ключовий аспект створення засад для нової якості економічного зростання України». З метою наукового аналізу та формування цілісного розуміння інклюзивності як ключового пріоритету створення засад для нової якості економічного зростання України автори дослідили особливості інклюзивного розвитку економіки, а також можливості його досягнення у країнах з різним рівнем соціально-економічного розвитку. Визначено ключові напрями економічного зростання відповідно до глобальних Цілей сталого розвитку; узагальнено етапи впровадження та реалізації Цілей сталого розвитку в рамках Програми розвитку ООН в Україні як передумови досягнення цілей інклюзивного розвитку; обгрунтовано ціль сталого розвитку, що має найбільший потенціал для формування інклюзивного суспільства в Україні.

Ключові слова: економічне зростання, інклюзивність, цілі сталого розвитку.

Концепція інклюзивного зростання. Концепція інклюзивного зростання виникла у відповідь на виклики, загрози та негативні тенденції в глобальній економіці. Нестабільність політичних процесів, національні макроекономічні дисбаланси, економічна нерівність, соціальні проблеми — це ключові питання, для вирішення яких необхідні нові підходи. В Україні, як і в усьому світі, ґрунтовнішого дослідження потребують питання корекції наявної моделі економічного зростання з метою більш ефективного вирішення проблем структурних диспропорцій, соціальної, гендерної, економічної нерівності та екологічних питань. Важливим є переосмислення ментальної карти того, як розробники політики формулюють і забезпечують національну економічну ефективність, та пошук структурного способу, який виходить за межі тимчасових монетарних і фіскальних заходів останніх років, щоб розрубати гордіїв вузол повільного зростання та посилення нерівності, перетворити нинішній порочний цикл застою та деструкції на новий, у якому більша со-

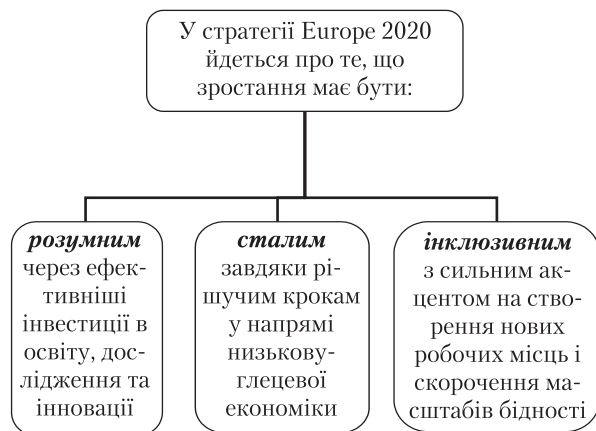


Рис. 1. Види економічного зростання у пріоритетах стратегії економічного зростання ЄС Europe 2020

ціальна інклюзивність та потужніше і сталіше зростання підсилюють одне одного. Протягом кількох останніх років склався світовий консенсус щодо необхідності більш інклюзивної моделі зростання та розвитку; однак наразі цей консенсус є лише напрямом мислення. Інклюзивне зростання залишається більшою мірою дискусійною темою, ніж програмою дій [1].

Оцінка наявності передумов для переходу економіки України до інклюзивного розвитку і вироблення пропозицій щодо формування засад для нової якості економічного зростання набуває особливої актуальності після виходу Національної доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна», у якій наведено результати адаптації 17 глобальних Цілей сталого розвитку (ЦСР) з урахуванням специфіки національного розвитку. За цих умов актуалізуються нові вимоги до вироблення державної політики економічного зростання і структурних реформ в економіці, зокрема: комплексності й системності регулятивних заходів при створенні механізмів стимулювання економічного зростання; врахування особливостей інтеграції національної економіки в європейську і світову економіку та впливу глобальних економічних трендів на національне господарство; орієнтації на досягнення нової якості економічного зростання на основі базових принципів інклюзивного розвитку, втілених у ЦСР.

Дослідження змісту та особливостей інклюзивного розвитку економіки і можливостей його досягнення у країнах з різним рівнем соціально-економічного розвитку перебували в центрі наукового пошуку багатьох країн та міжнародних інституцій, серед яких Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Програма розвитку ООН (ПРООН), Європейська комісія, Міжнародний валютний фонд (МВФ), Всесвітній економічний форум (ВЕФ), Світовий банк, Міжнародний центр політики інклюзивного зростання. Основними напрямками наукового пошуку в рамках досліджень інклюзивного розвитку є виявлення можливостей для забезпечення рівного доступу до ринків, ресурсів і неупередженого регуляторного середовища для різних соціальних груп, формування механізмів забезпечення продуктивної зайнятості, збільшення доходів для відчужених груп і подолання бідності, вироблення нових підходів до споживання обмежених ресурсів і досягнення інклюзивного зростання у довгостроковій перспективі.

Інклюзивність, зокрема, визначено одним із ключових пріоритетів у стратегії економічного зростання «Європа-2020» (Europe 2020) [2]. Згідно з цією стратегією, ЄС наполегливо працює для рішучого виходу з кризи та створення більш конкурентної економіки з вищим рівнем зайнятості. Стратегія Europe 2020 спрямована на досягнення пріоритетів розумного, сталого та інклюзивного зростання (рис. 1).

Розумне зростання (smart growth) передбачає підвищення ефективності ЄС у сферах: освіти (заохочення людей вчитися та оновлювати свої навички); досліджень/інновацій (створення нових продуктів/послуг, які генерують зростання, робочі місця і допомагають у вирішенні соціальних проблем); цифрового суспільства (використання інформації та комунікаційних технологій).

Стале зростання (sustainable growth) має за мету ресурсоефективну, більш зелену і конкурентоспроможну економіку, що означає: низьковуглецеву економіку, яка забезпечує ефективне, стале використання ресурсів; захист довкілля, скорочення викидів і запобігання

втраті різноманіття; капіталізацію лідерства Європи у розвитку нових зелених технологій і методів виробництва; впровадження ефективних інтелектуальних електромереж; мобілізацію мереж масштабу ЄС для надання бізнесу (особливо невеликим виробничим фірмам) додаткової конкурентної переваги; поліпшення бізнес-середовища, зокрема для малих і середніх підприємств; допомогу споживачам у здійсненні усвідомленого вибору.

Інклюзивне зростання (inclusive growth) у стратегії Еуроє 2020 націлене на високу зайнятість із забезпеченням економічної, соціальної і територіальної єдності шляхом: підвищення рівня зайнятості у Європі — більше кращих робочих місць, особливо для жінок, молодих людей та старшого покоління; допомоги людям усіх вікових груп приймати і управляти змінами через інвестування у навички і навчання; модернізації ринку праці і системи соціального забезпечення; поширення результатів зростання на всі частини ЄС [2].

Усі види зростання взаємопов'язані. *Зокрема, реалізація завдань сталого зростання потребує досягнення цілей інклюзивного зростання.* Як справедливо зазначають Е. Іанчовічина і С. Лундстрем [3], підтримувати такий баланс іноді важко, оскільки економічне зростання може спричиняти негативні зовнішні ефекти, скажімо, посилення корупції, яке є серйозною проблемою в країнах, що розвиваються. Незважаючи на це, основна частина успішного зростання має акцент на всеосяжності, особливо на рівних можливостях доступу до ринків, ресурсів та неупередженого регуляторного середовища. Інклюзивний підхід до зростання набуває довгострокової перспективи, оскільки основна увага приділяється продуктивній зайнятості як засобу збільшення доходів бідних верств населення і виключених груп та підвищення їхнього рівня життя.

Інклюзія стала головною темою і в минулорічній доповіді про людський розвиток «Людський розвиток для всіх і кожного», представленої ООН 21 березня 2017 р. (Human Development Report 2016 «Human Development for Everyone») [4]. У ній зазначено: для того

щоб людський розвиток охоплював усіх і кожного, *зростання має бути інклюзивним і спиратися на чотири взаємодіючі стрижні:* зростання, що веде до зайнятості, посилення фінансової інклюзії, інвестування у пріоритетні напрями людського розвитку та здійснення високоефективних багатоспрямованих заходів із втручання (безпрограшних стратегій). У Доповіді чітко підкреслено, що з метою турботи про тих, хто залишився обділеним, слід застосовувати чотириланкову політичну стратегію: здійснювати універсальні політичні заходи (не просто зростання, а інклюзивне зростання) для охоплення тих, хто виявився обділеним; послідовно втілювати в життя заходи щодо груп з особливими потребами (наприклад, людей з інвалідністю); надавати життєстійкості людському розвитку і розширювати права та можливості тих, хто залишився обділеним, застосовуючи відповідні варіанти загальнонаціональних політичних заходів турботи про них. *Отже, провідні міжнародні інституції разом виробили ключові підходи й спільне бачення, визначили концептуальні стратегії щодо стимулювання інклюзивного зростання.*

Аналіз різних джерел та наукових теоретичних підходів до трактування поняття «інклюзивне зростання» (табл. 1) дозволяє зробити висновок, що цю категорію розглядають у двох іпостасях — як економічне зростання, основною метою якого є скорочення бідності й нерівності, і як процес розширення залученості населення до створення ВВП, забезпечення рівних можливостей для реалізації свого людського потенціалу незалежно від соціально-економічних умов, статі, місця проживання та етнічних коренів.

Отже, концепція інклюзивного зростання передбачає, що кожний суб'єкт економіки є важливим, унікальним, цінним для суспільства і має можливості для задоволення своїх потреб. Вона ґрунтується на пріоритетності розвитку людських ресурсів, досягненні повної зайнятості, підвищенні кваліфікації працівників, соціальній безпеці та сталому розвитку.

Інклюзивне зростання принципово відрізняється від стандартного економічного зрос-

Табл. 1. Інклюзивне зростання: визначення [5–11]

Міжнародна інституція	Визначення
ОЕСР	Економічне зростання, яке створює можливості для всіх прошарків населення й більш справедливо розподіляє в суспільстві переваги від збільшеного добробуту як у грошовому, так і в негрошовому вираженні
Світовий банк, МВФ	Стійке економічне зростання, основною метою якого є скорочення бідності і нерівності
Всесвітній економічний форум	Акцентує увагу на бідних, особливо в тій частині робочої сили, яка залучена в діяльності з низькою продуктивністю і/або повністю виключена з процесу зростання
Міжнародний центр політики інклюзивного зростання, МВФ	Концепція, яка забезпечує справедливі можливості економічних учасників під час економічного зростання та отримання вигод кожним сектором суспільства

тань, оскільки має ширші цілі, ніж збільшення доходів і ВВП, та вимагає, щоб уряд країни активно працював для досягнення цих цілей, не припускаючи, що позитивні результати автоматично з'являтимуться внаслідок зростання; зміщує акцент на розвиток людини й підвищення її добробуту та зниження рівня бідності і нерівності; спрямоване на підвищення залученості та активної участі в економіці, а не лише на результати розподілу.

Узагальнюючи підходи провідних учених світу та фахівців міжнародних інституцій до визначення терміна *інклюзивне зростання*, слід схарактеризувати його як концепцію, яка просуває справедливі можливості економічних учасників під час економічного зростання з вигодами для кожного сектору суспільства. Ця концепція розширює традиційні моделі економічного зростання, зосереджуючи увагу на рівності здоров'я, людського капіталу, рівня¹

¹ Рівень життя людей (*standard of living*) характеризує аспекти життя, пов'язані з доходом, багатством, матеріальними благами, доступними в певній місцевості для певного соціально-економічного класу (*більш об'єктивні і матеріальні аспекти*).

та якості життя² людей, якості навколишнього середовища, соціального захисту, продовольчої безпеки, доступу до ключових ресурсів, розподілу доходу та багатства. Відповідно *інклюзивність* — це ключовий аспект створення засад для нової якості економічного зростання, що характеризує включеність суб'єктів в економічні та суміжні процеси.

Найголовнішими аспектами інклюзивного зростання є інвестиції в людський капітал, створення нових робочих місць, структурна трансформація, прогресивна податкова політика, соціальний захист, недопущення дискримінації, соціальна інтеграція та участь, сильні інститути. Отже, використання підходу інклюзивного зростання, на наш погляд, дає можливість зрозуміти, що добробут суспільства складатиметься не тільки зі зростання реального ВВП і матеріальних доходів населення. Насправді це багатомірне поняття, що охоплює такі сфери життя людини, як освіта, охорона здоров'я, особиста безпека, екологія та багато інших. Враховується і той факт, що самого лише параметра «стійкості» для економічного зростання недостатньо: воно має бути інклюзивним («всеосяжним»), тобто таким, що позитивно позначається на добробуті якомога ширших верств населення, надає рівні можливості для реалізації людського потенціалу, незалежно від соціально-економічних умов, статі, місця проживання та етнічних коренів. Концептуальна модель інклюзивного зростання від Всесвітнього економічного форуму передбачає врахування практично всіх напрямів економічної та соціальної діяльності в процесі прийняття рішень. Є п'ять основних структурних елементів моделі, які безпосередньо впливають на ефективність і темпи інклюзивного зростання:

- 1) забезпечення базових потреб та розвиток інфраструктури;
- 2) підприємництво і створення активів;
- 3) боротьба з корупцією та збалансований розподіл ренти;

² Якість життя людей (*quality of life*) включає, зокрема, гарне здоров'я, чисте навколишнє середовище, роботу і навички, ефективні інститути (*більш суб'єктивні і нематеріальні аспекти*).

4) освіта і розвиток навичок;

5) фіскальна політика (розподіл податків та соцзахист).

Індекс інклюзивного розвитку і рівень добробуту. Крім інтерактивної моделі інклюзивного зростання Всесвітній економічний форум розробив також *Індекс інклюзивного зростання та розвитку* (Inclusive Growth and Development Index, IDI) [1]. Необхідність введення нового індексу обґрунтовано тим, що пріоритети економічної політики мають переорієнтуватися на більш ефективну протидію незахищеності і нерівності, які супроводжують технологічні зміни і глобалізацію. Саме стійкий, всеосяжний прогрес, що супроводжується зростанням доходів населення поряд з розширенням його економічних можливостей, підвищенням рівня захищеності і якості життя, має бути визнаний політиками головною метою економічного розвитку, а зовсім не зростання ВВП. Це передбачає і нові інструменти для оцінки ефективності такої політики.

Індекс інклюзивного розвитку ґрунтується на 12 індикаторах, об'єднаних у три групи, які оцінюють рівень економічного розвитку краще, ніж індикатор зростання ВВП. Три основні частини IDI — *зростання і розвиток* (у тому числі зростання ВВП, зайнятості, продуктивності праці, очікуваної тривалості життя); *інклюзивність* (медіанний дохід домогосподарств, рівень бідності та нерівності); *справедливість між поколіннями і стійкість* (рівень заощаджень, демографічного навантаження, державного боргу, забруднення навколишнього середовища). Як зазначають експерти ВЕФ, індекс IDI відображує більш цілісну картину економічного розвитку, якщо мета цього розвитку полягає насамперед у сталому підвищенні рівня життя населення, а не у простому збільшенні виробництва товарів і послуг.

За цим показником серед розвинених країн до трійки лідерів потрапили Норвегія, Люксембург і Швейцарія, на останньому місці — Греція. У розвинених країнах співвідношення між ВВП на душу населення та індексом інклюзивного розвитку виявилось високим. Зокрема, у Швеції ці показники збігаються — кра-

їна посідає шосте місце в рейтингу. Для п'яти країн різниця між ВВП на душу населення і розрахованим IDI становила лише один пункт (наприклад, Австралія посідає 8-ме місце за IDI і 7-ме — за ВВП). Чехія, Нова Зеландія та Словаччина мають порівняно низький ВВП на душу населення, але високий рівень інклюзивності зростання економіки. США — навпаки, яскравий контрприклад: країна посідає 9-те місце за рівнем ВВП на душу населення, але тільки 23-тє за індексом інклюзивного розвитку. Незважаючи на стійкі темпи зростання економіки США, модель її розвитку не забезпечує інклюзивного зростання. Так, США вкладають лише 0,11% ВВП у професійну підготовку і надання допомоги у працевлаштуванні, тоді як в інших країнах ОЕСР цей середній показник становить 0,6%, а у лідерів рейтингу — понад 1%. Такий підхід може призвести до зниження якості робочої сили і темпів зростання економіки США.

Серед країн, що розвиваються, лідерами у рейтингу IDI є Литва, Азербайджан та Угорщина; до першої десятки також увійшли Польща, Румунія, Уругвай, Латвія, Панама, Коста-Рика і Чилі.

Україна посідає 47-ме місце серед 29 розвинених країн і 78-ме серед країн, що розвиваються (її сусіди в рейтингу — Гондурас, Лаос, Вірменія). За останні п'ять років позиції України за більшістю складових IDI погіршилися. Наприклад, розподіл багатства в Україні — один з найбільш нерівномірних серед усіх країн, що розвиваються. Разом з тим, ступінь нерівності доходів і рівень бідності в Україні — низькі; середній клас, за оцінками експертів ВЕФ, залишається численним, охорона здоров'я і підтримка безробітних — на достатньому рівні, а система освіти непогано сприяє інклюзивному зростанню. Основним деструктивним чинником інклюзивного зростання було визначено тривалі бойові дії на сході країни, оскільки вони непропорційно впливають на найменш забезпечені верстви населення та сприяють відпливу трудових ресурсів з країни. Пріоритетними напрямками вдосконалення визначено поліпшення професійної підготовки, зниження

адміністративного навантаження на створення нового бізнесу, розширення фінансування для підприємців, а також посилення боротьби з корупцією.

Щоб досягти успішного інклюзивного зростання, експерти ВЕФ рекомендують урядам країн прискорити структурні реформи (там, де це необхідно) та інвестувати в людський капітал, зокрема в доступність освіти, гнучкість ринку праці та гендерну рівність.

У доповіді ВЕФ особливо акцентовано увагу на тому, що Україна має один з найвищих рівнів нерівності добробуту серед усіх країн, що розвиваються, але порівняно низький рівень нерівності доходів і бідності. Це підтверджується і даними досліджень фахівців швейцарського банку Credit Suisse [12], згідно з якими індекс Джині за доходами в Україні є одним із найнижчих у світі (25–30%) (рис. 2), тоді як індекс Джині за добробутом — одним із найвищих (90,1%) (табл. 2).

До того ж, згідно з даними [12], в 2017 р. Україна залишалася однією з найбідніших країн Європи з середнім добробутом пересічного дорослого 1224 дол. США (у 2015 р. цей показник становив 1437 дол. США, тобто зменшився на 213 дол. США), а медіанний рівень добробуту одного дорослого в Україні ще менший — 133 дол. США. Для порівняння, показники Зімбабве становлять 3640 та 1525 дол. США відповідно (рис. 3).

Наведені дані свідчать про вкрай низькі обсяги внутрішніх ресурсів вітчизняної економі-

ки і ще нижчий рівень справедливості їх розподілу, що потребує запровадження в Україні прогресивних світових підходів до формування нової якості економічного зростання, основаних на вагомому потенціалі реалізації пріоритетних для України глобальних ЦСР [13], які тісно взаємопов'язані з проявами інклюзивності у зростанні національної економіки.

Нова якість економічного зростання передбачає поліпшення якості життя всіх громадян без збільшення використання природних ресурсів за межами здатності навколишнього середовища до їх відновлення [14]. Необхідність пошуку нових шляхів для забезпечення якісних змін як на вищому міжнародному рівні, так і на рівні організаційних структур, а також на рівні поведінки окремих людей, необхідність змін у політичній площині та впровадження практичних заходів на всіх рівнях — усе це спонукало до конкретних кроків, які трансформувалися у Глобальні цілі сталого розвитку, що тісно пов'язані з концепцією інклюзивності.

Нову програму сталого розвитку — перелік глобальних цілей сталого розвитку, яких країни мають досягти до 2030 р., — було затверджено Генеральною Асамблеєю ООН у вересні 2015 р. Вона містить 17 цілей і 169 конкретних завдань (рис. 4). На сьогодні ЦСР дотримуються всі країни світу, встановлюючи власні цільові показники, яких мають досягти до 2030 р. Усі міжнародні організації, про які йшлося вище, сприяють реалізації ЦСР і впровадженню концепції інклюзивного зростання,

Табл. 2. Розподіл добробуту в межах країн/регіонів [12]

Країна/регіон	Доросле населення, тис. осіб	Добруток одного дорослого, USD		Розподіл, %, дорослого населення за добробутом, USD				Індекс Джині за добробутом, %
		Середнє значення	Медіана	До 10 тис.	10–100 тис.	100 тис. – 1 млн	>1 млн	
Україна	35 517	1 224	133	99,2	0,7	0,1	0,0	90,1
Зімбабве	7 871	3 640	1 525	93,7	6,2	0,2	0,0	73,0
Швейцарія	6 753	537 599	229 059	10,4	17,4	63,3	8,8	69,4
США	240 772	388 585	55 856	28,5	31,4	33,7	6,4	85,9
Європа	589 207	135 163	14 851	43,8	29,9	24,5	1,8	82,9
Світ	4 957 291	56 541	3 582	70,1	21,3	7,9	0,7	91,6

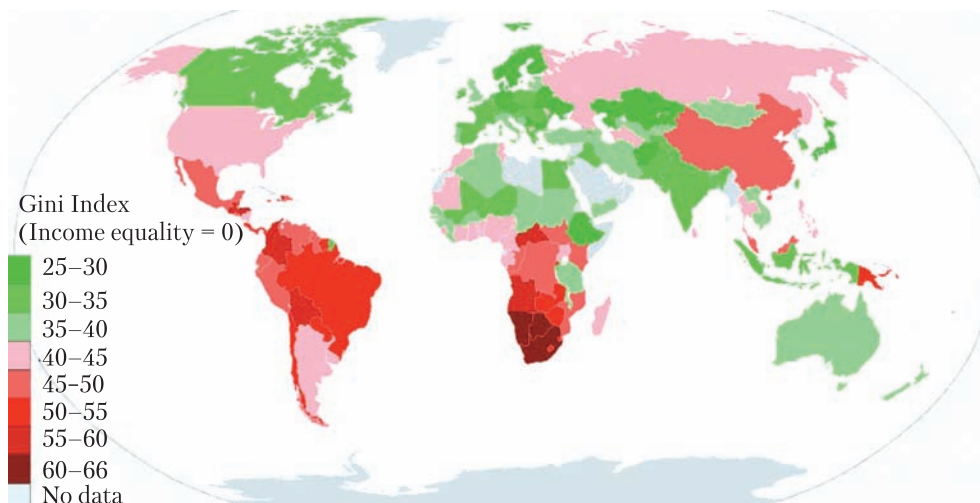


Рис. 2. Ранжування країн світу за індексом Джині, % [12]

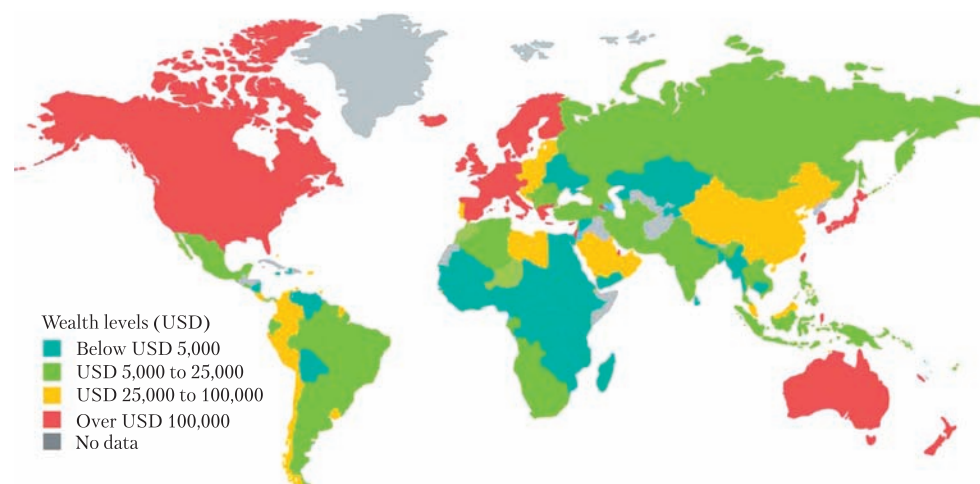


Рис. 3. Рівні добробуту країн світу [12]

імплементуючи відповідні положення у власних документах.

Цілі сталого розвитку та концепція інклюзивного зростання не суперечать одне одному і є взаємодоповнюваними. Підтвердження цієї тези можна знайти, зокрема, у формулюванні завдань Цілі 8 «Сприяння інклюзивному та сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх» (Promote inclusive and sustainable economic growth, employment and decent work for all) [15], згідно з якими необхідно:

1) підтримувати економічне зростання на душу населення відповідно до національних умов і, зокрема, зростання ВВП на рівні не менш як 7% на рік у найменш розвинених країнах;

2) домогтися підвищення продуктивності в економіці шляхом диверсифікації, технічної модернізації та інноваційної діяльності, в тому числі приділенням особливої уваги секторам з високою доданою вартістю і працемістким секторам;

3) просувати проведення орієнтованої на розвиток політики, яка сприяє продуктивній



Рис. 4. Глобальні цілі нової програми сталого розвитку до 2030 р. [13]

діяльності, створенню гідних робочих місць, підприємництву, творчості й інноваційній діяльності, заохочувати офіційне визнання і розвиток мікро-, малих і середніх підприємств, у тому числі шляхом надання їм доступу до фінансових послуг;

4) упродовж усього терміну до кінця 2030 р. поступово підвищувати глобальну ефективність використання ресурсів у системах споживання і виробництва та прагнути, щоб економічне зростання не супроводжувалося погіршенням стану навколишнього середовища, як це передбачається Десятирічною стратегією дій з переходу до використання раціональних моделей споживання і виробництва, причому першими цим мають зайнятися розвинені країни;

5) до 2030 р. забезпечити повну і продуктивну зайнятість та гідну працю для всіх жінок і чоловіків, у тому числі молодих людей та інвалідів, і рівну оплату за працю рівної цінності;

6) до 2020 р. істотно скоротити частку молоді, яка не працює, не навчається і не набуває професійних навичок;

7) вжити термінових та ефективних заходів для викорінення примусової праці, покінчити

із сучасним рабством і торгівлею людьми, забезпечити заборону і ліквідацію найгірших форм дитячої праці, зокрема вербування та використання дітей-солдатів, а до 2025 р. покінчити з дитячою працею у всіх її формах;

8) захищати трудові права і сприяти забезпеченню надійних і безпечних умов праці для всіх трудящих, у тому числі трудящих-мігрантів, особливо жінок-мігрантів, та осіб, які не мають стабільної зайнятості;

9) до 2030 р. забезпечити розроблення і здійснення стратегій заохочення сталого туризму, який сприяє створенню робочих місць, розвитку місцевої культури і виробництву місцевої продукції;

10) зміцнювати спроможність національних фінансових установ заохочувати і розширювати доступ до банківських, страхових і фінансових послуг для всіх;

11) збільшити надавану в рамках ініціативи «Допомога в торгівлі» підтримку країнам, що розвиваються, особливо найменш розвиненим країнам, у тому числі по лінії Розширеної комплексної рамкової програми з надання технічної допомоги в галузі торгівлі найменш розвиненим країнам;

12) до 2020 р. розробити і ввести в дію глобальну стратегію забезпечення зайнятості молоді та імплементувати Глобальний пакт про робочі місця Міжнародної організації праці.

Генезис інклюзивної моделі сталого розвитку. Початком руху в напрямі інклюзивної моделі сталого розвитку економіки можна вважати 1972 рік. Саме цього року у Стокгольмі відбулася конференція ООН з проблем навколишнього середовища і людини [16].

Серед інших важливих подій, що сприяли подальшому становленню концепції інклюзивності сталого розвитку, варто зазначити такі:

- 1987 р. — доповідь Всесвітньої комісії з навколишнього середовища і розвитку «Наше спільне майбутнє» (доповідь Брундтланд): висвітлено взаємозв'язок соціальних, економічних, культурних та екологічних проблем і глобальних рішень; популяризація терміна «сталий розвиток»;

- 2000 р. — Саміт тисячоліття ООН, найбільша в історії зустріч світових лідерів, на якій було прийнято Цілі розвитку тисячоліття до 2015 р.; резолюція Генеральної Асамблеї ООН 55/2: прийняття Цілей розвитку тисячоліття (MDG, Millennium Development Goals), які передбачають гарантію задоволення потреб найбільш вразливих верств населення світу;

- 2002 р. — Всесвітній саміт зі сталого розвитку в Йоганнесбурзі: прийняття Йоганнесбурзької декларації зі сталого розвитку та Плану виконання рішень (JPOI, Johannesburg Plan of Implementation);

- 2012 р. — Конференція ООН зі сталого розвитку «Ріо+20»;

- 2015 р. — Саміт зі сталого розвитку ООН, на якому було визначено новий порядок денний у документі «Період після 2015 року» та власне «Цілі сталого розвитку». Концепція інклюзивного розвитку, а також ЦСР тісно пов'язані з такими поняттями, як «сталий розвиток» та «збалансований розвиток». Важливо розкрити зв'язок між цими поняттями та особливості кожного з них.

Глобальні цілі сталого розвитку в контексті інклюзивності в Україні наразі актуалізуються в рамках проекту Стратегії сталого

розвитку України до 2030 року [17]. Згідно з цим документом, *сталий розвиток (sustainable development)* — це розвиток, який дає змогу задовольнити потреби теперішніх поколінь і залишає можливість майбутнім поколінням задовольнити їхні потреби. Це збалансований розвиток країни і регіонів, за якого економічне зростання, матеріальне виробництво і споживання, а також інші види діяльності суспільства відбуваються в межах, що визначаються здатністю екосистем відновлюватися, поглинати забруднення та підтримувати життєдіяльність теперішнього і майбутніх поколінь. Індикатори сталого розвитку — групи системних (економічних, соціальних, екологічних) або інтегральних (соціально-економічних, соціально-економічно-екологічних) показників, які дають змогу робити висновки про стан або зміни процесів розвитку.

Збалансоване економічне зростання (sustainable growth) — економічне зростання, основане на ефективному використанні ресурсів, створенні конкурентоспроможної низьковуглецевої економіки, виявленні екологічно чистих джерел зростання економіки, розвитку екоорієнтованих галузей, використанні екологічно чистих технологій, охороні довкілля, збереженні біорізноманіття, поліпшенні бізнес-середовища, зокрема для малих і середніх підприємств.

Збалансоване використання (sustainable use) — використання природних ресурсів у такий спосіб і такими темпами, які не призводять у довгостроковій перспективі до вичерпання природних ресурсів, тим самим зберігаючи здатність природно-ресурсного потенціалу країни задовольняти потреби теперішнього та майбутніх поколінь.

Збалансоване споживання та виробництво (sustainable consumption and production) — використання системного підходу для мінімізації негативного впливу на довкілля, зумовленого системою споживання та виробництва у суспільстві.

Серед понять, що належать до категорії «інклюзивне зростання», крім «інклюзивність» та «інклюзивне зростання» слід виділити такі поняття, як *інклюзивне суспільство (inclusive*

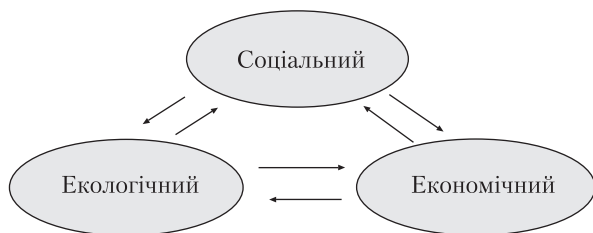


Рис. 5. Ключові виміри сталого розвитку

society) — суспільство, яке не фокусується на расових, статевих, класових, вікових і географічних відмінностях осіб та соціальних груп і забезпечує рівність можливостей та залучення усіх членів суспільства до створення соціальних інституцій, які регулюють соціальну взаємодію; *інклюзивні інституції (inclusive institutions)* — інституції, які дозволяють і заохочують брати участь великій масі людей в економічній діяльності, щоб найкращим чином використовувати їхні таланти й навички, а також дати можливість людям обирати те, чого вони бажають.

Аналіз англійських джерел дозволяє дійти висновку про тотожність понять «сталий розвиток» та «збалансований розвиток», що підтверджується, по-перше, англійським написанням термінів, а по-друге, практикою українського перекладу, коли поняття з одного й того самого англійського джерела перекладається і як сталий, і як збалансований розвиток.

В українській фаховій літературі набув поширення термін «сталий розвиток», який ближчий за змістом до російськомовного терміна «устойчивое развитие», ніж до англійського першоджерела *sustainable development*. Цей термін використовується також і в українському законодавстві. Проте ряд науковців наголошують на доцільності використання терміна «збалансований розвиток», оскільки «сталий розвиток» є сполученням слів з протилежним змістом: *сталий* — такий, що не змінюється, і *розвиток* — передбачає наявність змін. Однак загальноприйнятим і загальноживаним перекладом терміна Sustainable Development Goals (SDGs) є *Цілі сталого розвитку*, що також відображено у програмних документах державного

рівня. Враховуючи вищезазначене, вживання терміна «сталий розвиток» видається цілком доцільним.

Концепція сталого розвитку ґрунтується на п'яти головних принципах [18]: поєднання збереження природи і розвитку суспільства; задоволення основних потреб людини; досягнення рівності та соціальної справедливості; забезпечення соціального самовизначення та культурного різноманіття; підтримання цілісної екосистеми. Зазначені принципи характеризують сутність поняття сталого розвитку. Концепція сталого розвитку охоплює три основні виміри добробуту: економічний, екологічний та соціальний, які разом створюють ефект синергії (рис. 5).

Отже, якщо поняття «сталий» та «збалансований» розвиток можна трактувати як синонімічні, то «інклюзивний розвиток» — це вже нова концепція, що має принципові відмінності. Сталий розвиток, який поєднує економіку, екологію і соціальну сферу, формує основи для інклюзивного розвитку, зокрема зайнятості, соціального захисту, справедливості тощо. Інклюзивний підхід важливий, оскільки така економіка не лише створює матеріальні блага, а й дає всім рівні шанси (наприклад, як у сільській місцевості, так і в місті; для особистісного і соціального зростання тощо).

Впровадження та реалізація концепції сталого розвитку в Україні. В Україні перші системні кроки щодо впровадження підходів сталого розвитку на рівні державної стратегії було здійснено в 1997–1998 рр. У Національній доповіді України про стан виконання положень «Порядку денного на XXI століття» за десятирічний період (1992–2001) зазначено, що цей проміжок часу характеризується для країни як підготовчий етап переходу до сталого розвитку [19]. У цей період було створено Національну комісію сталого розвитку при Кабінеті Міністрів України і прийнято ряд офіційних документів. Розроблені стратегії, затверджені офіційними документами, відповідали принципам сталого розвитку.

Наступним кроком переходу України на принципи сталого розвитку відповідно до до-

сягнутих у Йоганнесбурзі 2002 р. домовленостей стало прийняття Постанови КМУ «Про затвердження Комплексної програми реалізації на національному рівні рішень, прийнятих на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку, на 2003–2015 рр.» від 26.04.2003 № 634. Важливість цієї Програми полягає в забезпеченні комплексного підходу до формування та реалізації державної політики, побудованої на чітко визначених ресурсо-екологічних пріоритетах розвитку.

Україна офіційно підтримала ряд міжнародних ініціатив щодо глобальних Цілей сталого розвитку [20–24]. На сьогодні є загальнонаціональний план практичного впровадження ЦСР у життя – 15 вересня 2017 р. Уряд України оприлюднив Національну доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна», яка визначає базові показники для досягнення ЦСР. У доповіді наведено результати адаптації 17 глобальних ЦСР з урахуванням специфіки національного розвитку [25]. За ініціативою Уряду України і за сприяння ООН в Україні протягом року тривав відкритий та *інклюзивний процес адаптації ЦСР*. Беручи до уваги принцип «нікого не залишити осторонь» та використовуючи широкий спектр інформаційних, статистичних і аналітичних матеріалів, було розроблено національну систему ЦСР (86 завдань розвитку і 172 показники для моніторингу їх виконання). Про важливість ЦСР для України свідчить підтримка цієї ініціативи на найвищому рівні. Президент України П. Порошенко у своєму виступі на Саміті ООН з прийняття Цілей сталого розвитку на період після 2015 року, який відбувся в рамках 70-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН і під час якого було вироблено загальне бачення нових орієнтирів розвитку до 2030 р., зазначив, що для досягнення ЦСР на національному рівні Україна здійснюватиме нові програми і проекти, які на практиці забезпечать макроекономічну стабільність, екологічний баланс і соціальну згуртованість. ЦСР слугуватимуть загальною основою для подальших перетворень в Україні.

Аналіз рамкових умов, прогалин політики, а також світових трендів визначив фокус на-

шої наукової роботи на комбінації двох ЦСР як ключових аспектів для досягнення нової якості економічного зростання та забезпечення продуктивної інклюзії. Крім Цілі 8, про яку йшлося вище, вагоме значення для реалізації потенціалу інклюзивності має виконання завдань, закладених у Цілі 5 «Гендерна рівність та гідна праця» (Achieve gender equality and empower all women and girls). Ці ЦСР є ключовими в дослідженні інклюзивного економічного зростання.

Власне, найбільший потенціал для підвищення рівня інклюзивності економічного зростання має Ціль 5. Згідно з оцінками Глобального інституту МакКінзі (McKinsey Global Institute), до 2025 р. через подолання гендерної нерівності світовий ВВП може зрости на 12 трлн дол. [26]. У досягненні цього значною мірою може допомогти реалізація завдань, закладених у Цілі 5 [15]:

- 1) повсюдно ліквідувати всі форми дискримінації щодо всіх жінок і дівчаток;
- 2) ліквідувати всі форми насильства щодо всіх жінок і дівчаток у публічній і приватній сферах, зокрема торгівлю людьми, сексуальну та інші форми експлуатації;
- 3) ліквідувати всі шкідливі види практики, такі як дитячі, ранні та примусові шлюби й операції на жіночих статевих органах;
- 4) визнавати і цінувати неоплачувану працю з догляду та роботу з ведення домашнього господарства, надаючи комунальні послуги, інфраструктуру та системи соціального захисту і заохочуючи принцип спільної відповідальності у веденні господарства і в сім'ї з урахуванням національних умов;
- 5) забезпечити всебічну і реальну участь жінок та рівні можливості для лідерства на всіх рівнях прийняття рішень у політичному, економічному та суспільному житті;
- 6) забезпечити загальний доступ до послуг у галузі охорони сексуального і репродуктивного здоров'я та до реалізації репродуктивних прав відповідно до Програми дій Міжнародної конференції з народонаселення і розвитку, Пекінської платформи дій та підсумкових документів конференцій з розгляду перебігу їх виконання;

Завдання	Індикатор	Деагрегування	Цільові значення	Джерело
5.6 Розширити економічні можливості жінок	5.6.1. Співвідношення середньої заробітної плати жінок і чоловіків, %	• За видами економічної діяльності	2015–74,9 2020–80,0 2025–83,0 2030–85,0	Держстат
	5.6.2. Середньозважений індекс підприємницької діяльності жінок (Індекс політики щодо МСП) ¹¹ , балів		2015–2,0 ¹² 2020–2,2 2025–2,5 2030–3,0	Мінекономрозвитку
	5.6.3. Рівень зайнятості жінок віком 25–44 роки, які мають дітей віком 3–5 років, %		2015–59 2020–63 2025–67 2030–70	ІДСД НАНУ

Рис. 6. Індикатори завдання 5.6 Цілі 5 у Національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна» [25]

7) провести реформи з метою надання жінкам рівних прав на економічні ресурси, а також доступу до володіння і розпоряджання землею та іншими формами власності, фінансових послуг, успадкованого майна та природних ресурсів відповідно до національних законів;

8) активніше використовувати високоефективні технології, зокрема інформаційно-комунікаційні, для сприяння розширенню прав та можливостей жінок;

9) приймати й удосконалювати розумні стратегії та обов'язкові для дотримання закони з метою заохочення гендерної рівності та розширення прав і можливостей усіх жінок і дівчаток на всіх рівнях.

Адаптована для України в рамках Національної доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна» версія завдань та індикаторів Цілі 5 передбачає виконання до 2030 р. 6 завдань згідно з 12 індикаторами, серед яких завдання 5.6 — розширити економічні можливості жінок, виконання якого пропонується оцінювати згідно з такими індикаторами: співвідношення середньої заробітної плати жінок і чоловіків, середньозважений індекс підприємницької діяльності жінок (індекс політики щодо МСП) та рівень зайнятості жінок віком 25–44 роки, які мають дітей віком 3–5 років (рис. 6).

Залучення жінок в економіку і створення для них рівних економічних можливостей —

це глобальний тренд. У європейських та американських дослідженнях наводяться вражаючі цифри щодо того, як гендерна рівність та реалізація жіночого підприємницького потенціалу сприяють економічному зростанню. Крім згаданого вище Глобального інституту МакКінзі, це питання широко досліджують численні приватні й державні установи, зокрема Європейська комісія, Всесвітній економічний форум, Міжнародний валютний фонд та ін. В окремих роботах жіночий потенціал називають новим ринком і порівнюють вплив жінок на глобальну економіку з впливом Китаю та Індії [27]. Слід зауважити, що Європейська комісія у своєму звіті за 2017 р. *Employment and social developments in Europe* [28] зазначає, що сферою діяльності з найбільшим потенціалом інклюзії та забезпечення економічного зростання шляхом залучення жінок є сектор ІКТ (ЄК оцінює економічний ефект від залучення жінок в ІКТ-сектор на рівні збільшення річного приросту ВВП в ЄС на 9 млрд євро). Цей висновок актуальний не лише для ринку ЄС, а й для України, що зумовлює доцільність проведення досліджень з виявлення гендерних розривів на вітчизняному ринку праці, вивчення потенціалу та проблем залучення жінок до вітчизняного ІКТ-сектору, визначення головних бар'єрів та шляхів їх подолання

для забезпечення інклюзивності і нової якості економічного зростання.

Виявлений авторами статті взаємозв'язок інклюзивності та глобальних Цілей сталого розвитку дозволяє обґрунтувати напрями удосконалення процесу моніторингу глобальних ЦСР в Україні: доцільним є розширення переліку ключових індикаторів за завданням «Розширення економічних можливостей жінок» у рамках цілі «Гендерна рівність» такими індикаторами: частка жінок у сферах діяльності з високим експортним потенціалом; частка жінок – студентів ІТ-спеціальностей; частка жінок – абітурієнтів ІТ-спеціальностей.

Висновки. На зміну «традиційній» моделі економічного зростання у відповідь на нові виклики і тенденції в глобальній економіці науковці та економісти пропонують концепцію інклюзивного зростання. Принципова відмінність нової концепції полягає в такому: інклюзивне зростання передбачає, що добробут суспільства складається не лише зі зростання реального ВВП і матеріальних доходів населення, а й включає такі сфери життя людини, як освіта, охорона здоров'я, особиста безпека, екологія та багато інших.

Ключове завдання інклюзивної моделі зростання — забезпечення рівного доступу до ринків, ресурсів і неупередженого регуляторного середовища для різних соціальних груп, формування механізмів забезпечення продуктивної зайнятості, збільшення доходів для відчужених груп і подолання бідності, вироблення нових підходів до споживання обмежених ресурсів і досягнення інклюзивного зростання у довгостроковій перспективі.

Інклюзивність тісно пов'язана зі сталим зростанням та Цілями сталого розвитку:

- стале зростання має за мету ресурсоефективну, більш зелену і конкурентоспроможну економіку, що означає: низьковуглецеву економіку, яка забезпечує ефективне, стале використання ресурсів; захист довкілля, скорочення викидів і запобігання втраті різноманіття;

- глобальні Цілі сталого розвитку тісно пов'язані з концепцією інклюзивності. Приєднання України до програми ООН та реалізація

адаптованих відповідно до національних умов ЦСР істотно сприятиме формуванню інклюзивного суспільства в Україні та створенню засад для нової якості економічного зростання.

Отже, концепція інклюзивного зростання розширює традиційні моделі економічного зростання, зосереджуючи увагу на рівності людського капіталу, рівня та якості життя людей, якості навколишнього середовища, соціального захисту, продовольчої безпеки, доступу до ключових ресурсів, розподілу доходу та багатства.

Автори статті обґрунтували, що інклюзивність є ключовим аспектом створення засад для нової якості економічного зростання, який характеризує залученість суб'єктів до економічних та суміжних процесів. У цьому процесі беруть участь усі зацікавлені сторони (стейкхолдери) — уряди, громадянське суспільство, приватний сектор та інші суб'єкти. Усі вони мають робити внесок у розбудову інклюзивного, комфортного для всіх і кожного світу і співпрацювати у тісному партнерстві.

Ми визначили основні вектори розвитку інклюзивності та форми їх прояву в глобальних Цілях сталого розвитку. До векторів розвитку інклюзивності належать соціальна сфера (в центрі — людина), економічна (сталій і збалансований розвиток, відповідальне споживання) та екологічна.

За показниками Inclusive Growth and Development Index визначено рівень інклюзивного зростання і розвитку України: за останні п'ять років її позиції в рейтингу погіршилися. Країна має один із найвищих рівнів нерівності добробуту серед усіх країн, що розвиваються, але порівняно низький рівень нерівності доходів і бідності. До того ж Україна залишається однією з найбідніших країн Європи за показником середнього добробуту пересічного дорослого. До основних стримувальних чинників інклюзивного зростання в Україні належать такі: внутрішня та зовнішня трудова міграція, тіньова/неформальна зайнятість; обмежені можливості для працевлаштування і отримання доходу, нерівномірний географічний та секторальний (галузевий) розподіл цих можливостей; макро-

економічні ризики, значна мінливість макро-економічних змінних, таких як ВВП, інфляція, реальний обмінний курс, процентні ставки, що стримують потік інвестицій у країну або зовсім перешкоджають йому, зменшують можливості формування повної зайнятості; політичні потрясіння й нестабільність, надмірний рівень корупції в державному управлінні, великі масштаби тіньової економіки, відсутність належної правової бази тощо.

Разом з тим, Україна зробила ряд важливих кроків на шляху до підвищення рівня інклюзивного зростання та розвитку. На поточному етапі діє загальнонаціональний план практичного впровадження ідей сталого розвитку у життя (Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна»).

У результаті проведеного дослідження автори виділили Цілі сталого розвитку з найбільшим потенціалом для формування інклюзивного суспільства і забезпечення економічного зростання в Україні (ц. 8, 5). Комбінація двох цілей створює синергетичний ефект: Ціль 8 визначає економічні завдання, а Ціль 5 — ключовий вектор інклюзії, оскільки залучення жінок та розширення їхніх економічних можливостей дозволить реалізувати незадіяний потенціал і створити умови для нової якості економічного зростання. На основі аналізу рамкових умов, національних політик, а також світових

трендів виявлено, що сферою діяльності з найбільшим потенціалом економічного зростання є сектор ІКТ, а найважливішим чинником для підвищення інклюзії з метою досягнення економічного зростання є подолання гендерних розривів на ринку праці.

На основі отриманих результатів визначено напрями удосконалення процесу адаптації глобальних ЦСР в Україні та розроблено рекомендації щодо поліпшення системи моніторингу цього процесу в Україні; запропоновано доповнити перелік ключових індикаторів за завданням «Розширення економічних можливостей жінок» у рамках цілі «Гендерна рівність».

Відкритими залишаються ще багато питань, які стосуються інклюзивності, реалізації ЦСР в Україні, економічного зростання. Подальшого дослідження потребує визначення проблем залучення жінок до професій, пов'язаних з ІКТ. Тому науковий колектив відділу економічного зростання та структурних змін в економіці продовжуватиме роботу в зазначених напрямках.

Публікацію підготовлено в рамках НДР «Інклюзивність як ключовий аспект створення засад для нової якості економічного зростання України» (державний реєстраційний номер 0117U006159).

REFERENCES

[СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ]

1. The Inclusive Growth and Development Report 2017. World Economic Forum. (Geneva, 2017). <https://www.weforum.org/reports/the-inclusive-growth-and-development-report-2017>
2. Europe 2020. Priorities. European Commission. http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/priorities/index_en.htm
3. Ianchovichina E., Lundstrom S. *Inclusive growth analytics: Framework and application*. Policy Research Working Paper. Series 4851. (The World Bank, 2009). <https://doi.org/10.1596/1813-9450-4851>
4. Human Development Report 2016. Human Development for Everyone. <http://hdr.undp.org/en/2016-report>
5. OECD. Inclusive Growth. <http://www.oecd.org/inclusive-growth/about.htm>
6. World Economic Forum. What is Inclusive Growth? <https://www.weforum.org/agenda/archive/inclusive-growth/>
7. Ranieri R., Ramos R.A. Inclusive Growth: Building up a Concept. Working Paper 104. Brazil, 2013. <http://www.ipc-undp.org/pub/IPCWorkingPaper104.pdf>
8. Anand R. et al. Inclusive growth revisited: Measurement and evolution. VoxEU.org. 17 August 2013. <https://voxeu.org/article/inclusive-growth-revisited-measurement-and-evolution>

9. Anand R. et al. Inclusive Growth: Measurement and Determinants. IMF Working Paper. May 2013. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2013/wp13135.pdf>
10. Hasmath R. (ed). Inclusive Growth, Development and Welfare Policy: A Critical Assessment. *Journal of Development Studies*. 2016. 52(3): 466. <https://doi.org/10.1080/00220388.2015.1122900>
11. OECD. New approaches to Economic Challenges. 2017. <https://www.oecd.org/inclusive-growth/about.htm>
12. Global Wealth Report 2017. Credit Suisse AG Research Institute. <https://www.credit-suisse.com/corporate/en/research/research-institute/global-wealth-report.html>
13. Sustainable Development Goals 2016–2030. <http://www.un.org.ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku>
14. United Nations Development Programme (UNDP). <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home.html>
15. United Nation. Sustainable Development Goals. Goal 8: Promote inclusive and sustainable economic growth, employment and decent work for all. <http://www.un.org/sustainabledevelopment/economic-growth/>
16. United Nations Development Programme.
[Що таке сталий розвиток: екологічні, економічні та соціальні основи нашого добробуту.] [http://www.un.org.ua/images/documents/3843/Booklet%20on%20SD_by%20Rio%20Conventions%20project%20\(1\).pdf](http://www.un.org.ua/images/documents/3843/Booklet%20on%20SD_by%20Rio%20Conventions%20project%20(1).pdf)
17. Sustainable Development Strategy for Ukraine by 2030. Draft 2017. <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/sustainable-development-report/Sustainable-Dev-Strategy-for-Ukraine-by-2030.html>
18. Romanko S.M. The principle of sustainable development in the use of natural resources. In: *Dynamika naukovykh badan – 2013*: Proc. Int. Conf. Vol. 5. (Przemysl, Poland). P. 42-47.
19. National report of Ukraine on the state of implementation of the provisions of the "Agenda for the XXI century" for the ten-year period (1992–2001). (Kyiv, 2002).
[Національна доповідь України про стан виконання положень «Порядку денного на XXI століття» за десятирічний період (1992–2001 рр.). Київ, 2002.]
20. The future that we want. United Nations. https://rio20.un.org/sites/rio20.un.org/files/a-conf.216-l-1_russian.pdf
pdf
[Будущее, которого мы хотим. Организация Объединенных Наций.]
21. The United Nations Millennium Declaration. http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/summit-decl.shtml
[Декларация тысячелетия Организации Объединенных Наций.]
22. Johannesburg Declaration on Sustainable Development. United Nations. http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/decl_wssd.shtml
[Йоханнесбургская декларация по устойчивому развитию. Организация Объединенных Наций.]
23. Implementation Plan of the World Summit on Sustainable Development. United Nations. http://www.un.org/ru/events/pastevents/pdf/plan_wssd.pdf
[План выполнения решений Всемирной встречи на высшем уровне по устойчивому развитию. Организация Объединенных Наций.]
24. XXI century Agenda. United Nations. http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/agenda21.shtml
[Повестка дня на XXI век. Организация Объединенных Наций.]
25. Sustainable Development Goals: Ukraine (National Report). Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine.
[Цілі сталого розвитку: Україна (Національна доповідь). Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. <http://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=05822f66-290b-4b51-a392-347e76eb5f>]
26. The power of parity: how advancing women's equality can add \$12 trillion to global growth. McKinsey Global Institute. Sept. 2015. <https://www.mckinsey.com/global-themes/employment-and-growth/how-advancing-womens-equality-can-add-12-trillion-to-global-growth>
27. Women: The next emerging market economic potential. (Ernst & Young, 2013). http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Women_the_next_emerging_market/%24FILE/WomenTheNextEmergingMarket.pdf
28. Employment and social developments in Europe 2017. Corporate author(s): Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion (European Commission). <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/8d90add9-9e79-11e7-b92d-01aa75ed71a1/language-en>

Стаття надійшла 11.01.2018

I.M. Bobukh, S.M. Shchegel

Institute for Economics and Forecasting of the National Academy of Sciences of Ukraine (Kyiv)

STRATEGIC ENVIRONMENTS OF ECONOMIC GROWTH IN UKRAINE:
INCLUSIVENESS AS A KEY PRIORITY

The article outlines the main results of the first year of the study on "Inclusiveness as a key aspect of creating the fundamentals for a new quality of economic growth in Ukraine". For the purpose of scientific analysis and formation of a holistic understanding of inclusiveness as the key priority of creating the basis for a new quality of economic growth in Ukraine, the authors explore the peculiarities of inclusive economic development, as well as the possibilities of its achievement in countries with different levels of socioeconomic development; the key directions of economic growth are defined in accordance with the Global Sustainable Development Goals (SDG); the stages of SDG implementation are defined within the framework of the United Nations Development Program (UNDP) in Ukraine as a prerequisite for the achievement of the goals of inclusive development; the goal of sustainable development, which has the greatest potential for the formation of an inclusive society in Ukraine, is substantiated.

Keywords: economic growth, inclusiveness, sustainable development goals.